

Sygn. akt II CSK 254/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa Z. C.

przeciwko D. K.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 stycznia 2018 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 26 kwietnia 2016 r.,

1. oddała skargę kasacyjną i nie obciąża powódki kosztami postępowania kasacyjnego,

2. przyznaje adw. M. M. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług (VAT) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 28 lipca 2015 r., uwzględniając powództwo Z. C., którego podstawę stanowiło odwołanie darowizny ze względu na rażącą niewdzięczność pozwanego, zobowiązał D. K. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu nieodpłatnie na powódkę własności udziału $\frac{1}{2}$ w szczegółowo opisanej zabudowanej nieruchomości. Sąd Okręgowy uznał, że pozwany dopuścił się rażącej niewdzięczności wobec powódki, bowiem swym zachowaniem okazał wobec niej brak szacunku oraz wywołał u niej poczucie niepewności odnośnie do możliwości dalszego jej zamieszkiwania w nieruchomości i korzystania z opieki rodziny.

Według dokonanych ustaleń powódka Z. C. i jej mąż J. C. (zmarł we wrześniu 1997 r.) w dniu 17 czerwca 1997 r. zawarli z pozwanym (ich wnukiem) w formie aktu notarialnego umowę darowizny nieruchomości. Obdarowany ustanowił na rzecz darczyńców, zgodnie z ich wolą, na nieruchomości „prawo bezpłatnego dwudziestodwuletniego użytkowania całej nieruchomości”. W chwili dokonania darowizny w budynku mieszkalnym posadowionym na tej nieruchomości zamieszkiwali i nadal zamieszkują: pozwany, powódka, jej niepełnosprawna córka K., druga córka powódki oraz matka pozwanego z mężem i drugim synem, a także jej córka z mężem i synem. Wolą darczyńców było, aby wskazane osoby mogły nadal mieszkać w darowanej nieruchomości na dotychczasowych zasadach, a więc nie płacąc czynszu za zajmowane przez nich pomieszczenia. Pozwany miał wtedy 18 lat. Po podjęciu pracy, przekazywał matce pieniądze na bieżące utrzymanie nieruchomości.

Od 2010 r. w domu pozwanego okresowo przebywała jego narzeczona. Gdy była w ciąży między pozwanym i jego narzeczoną a rodzicami pozwanego zaczęły narastać konflikty. W związku z tym pozwany po uzyskaniu kredytu bankowego dobudował w nieruchomości dodatkowe mieszkanie, w którym zamieszkał ze swoją partnerką oraz ich dzieckiem.

Trudności ze spłatą przez pozwanego kredytu bankowego zaczęły się po tym, gdy stracił pracę. Pozwany zaczął częściej pić alkohol i pod jego wpływem

stawał się agresywny, miał żal i pretensje do członków rodziny, że nie wspierają go finansowo, nie płacąc żadnych opłat, mimo zamieszkiwania w nieruchomości. W 2012 r. między pozwanym i jego matką doszło do kłótni. Podczas interwencji policji pozwany wymachiwał laską powódki, jak również chwycił powódkę za ramiona i krzyczał do niej, że ma pójść do domu i nie rozmawiać z policjantami. Matka pozwanego w czasie choroby związanej z dwukrotnym udarem nie zajmowała się opieką nad powódką. Pozwany w tym okresie nie przejął opieki nad powódką. Napięte relacje pozwanego i jego partnerki z rodziną pogorszyły się jeszcze bardziej, gdy pozwany zażądał od rodziców i swojego rodzeństwa opłacania czynszu, rachunków za media oraz uregulowania zaległych należności za prąd oraz bezumowne korzystanie z nieruchomości. W maju 2013 r. pozwany zamieścił w internecie ofertę sprzedaży nieruchomości i przyjmował w domu osoby zainteresowane zakupem, co wzmocniło obawę powódki, że ona oraz jej niepełnosprawna córka pozostaną bez mieszkania oraz opieki ze strony rodziny. W 2013 r. partnerka pozwanego, a w 2014 r. pozwany opuścili nieruchomość.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2016 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że powództwo oddalił. Sąd Apelacyjny, odmiennie niż Sąd pierwszej instancji uznał, że z zawartej między stronami umowy nie wynika, aby na darowanej nieruchomości miały prawo zamieszkiwać bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów inne osoby niż powódka.

W ocenie Sądu drugiej instancji okoliczność, że pozwany domagał się od tych osób ponoszenia kosztów utrzymania nieruchomości oraz wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z zajmowanych pomieszczeń, nie można kwalifikować jako rażącej niewdzięczności pozwanego wobec powódki.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego tj. art. 898 k.c. oraz przepisów postępowania tj. art. 391 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. Skarżąca wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie apelacji pozwanego ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zaważył, co następuje:

Rozpoznając skargę kasacyjną w jej granicach, które wyznaczone zostały przez powołane w niej podstawy i wnioski, należało ocenić w pierwszej kolejności - podniesiony w ramach podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. - zarzut naruszenia „art. 391 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez błędne niewyjaśnienie, dlaczego Sąd II instancji uznał zarzuty apelacji za zasadne, a w szczególności dlaczego w kwestii rażącej niewdzięczności pominął obawę powódki przed koniecznością opuszczenia nieruchomości (i to wraz z niepełnosprawną córką) wywołaną staraniami pozwanego związanymi ze sprzedażą nieruchomości oraz wszczętej przeciwko niemu egzekucji z tej nieruchomości”.

Odnosząc się do tak sformułowanego zarzutu, podkreślić należy, że jest on w istocie zarzutem nierozpoznania sprawy w granicach apelacji oraz błędnej wykładni art. 898 k.c. Podstawę kasacyjną nieodniesienia się do zarzutów apelacyjnych stanowi naruszenie art. 378 § 1 k.p.c., nie zaś naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Gdyby nawet uznać, że podstawą takiego zarzutu może być art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., (prawidłowo powinno być: art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c.), to nie mógł być uwzględniony, skoro Sąd Apelacyjny, uzasadniając zaskarżony wyrok nie zakwestionował ustalenia Sądu Okręgowego, że „powódka w oświadczeniu o odwołaniu darowizny wyraziła obawę, że gdy domownicy, którzy pomagają jej w codziennych czynnościach, zmuszeni będą się wyprowadzić, to ona w wieku 90 lat i jej stanie zdrowia, pozostanie bez opieki”. Wyjaśniając natomiast, jak nakazuje art. 328 § 2 zd. 1 k.p.c., podstawę prawną wyroku odniósł się do ustaleń i okoliczności, wynikających z zeznań powódki, które z punktu widzenia przesłanki „rażącej niewdzięczności”, mają istotne znaczenie. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd przytoczył zeznanie powódki, że „nie usłyszała od pozwanego, aby mu zawadzała, jak również nie słyszała, aby pozwany groził córce powódki K”. Oznacza to, że zakresem ustaleń dokonanych w sprawie objęte były także zeznania powódki.

Odnosnie zarzutu naruszenia art. 898 k.c., które według skarżącej polega na „błędym jego niezastosowaniu i przyjęciu, iż w okolicznościach sprawy nie zachodzą żadne przesłanki rażącej niewdzięczności pozwanego wobec powódki,

podczas gdy analiza okoliczności sprawy pozwala stwierdzić, iż takie przesłanki występują”, podnieść należy, że w sytuacji, gdy powódka nie wykazała naruszenia przez sąd drugiej instancji przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to dla oceny trafności zarzutów naruszenia prawa materialnego, miarodajny jest stan faktyczny przyjęty za podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Apelacyjny - wbrew zarzutom skarżącej - prawidłowo ocenił ustalony w sprawie stan faktyczny z punktu widzenia przesłanki „rażącej niewdzięczności”, przewidzianej w art.898 k.c. Z ustaleń tych wynika, że konflikty między pozwanym a domownikami zamieszkującymi na przedmiotowej nieruchomości powstały po utracie pracy przez pozwanego oraz powstałych zaległościach w spłacaniu przez niego kredytu uzyskanego na rozbudowę nieruchomości. Przyczyną tych konfliktów była odmowa domowników partycypowania w kosztach utrzymania nieruchomości. Konflikt rodzinny, powstały także z powodu nieakceptowania przez matkę pozwanego jego konkubiny, wprawdzie oddziaływał na powódkę, z żadnych jednak ustaleń nie wynika, aby pozwany dopuścił się takich zachowań względem powódki, które można byłoby zakwalifikować jako rażącą niewdzięczność. Dotyczy to także zachowania w czasie kłótni pozwanego z jego matką, z powodu której interweniowała policja.

Przyjęta przez Sąd Apelacyjny ocena prawna ustalonego stanu faktycznego zgodna jest z definiowaniem przesłanki rażącej niewdzięczności w praktyce sądowej. W judykaturze przesłankę tę uznaje się za spełnioną tylko w przypadkach szczególnych: zwłaszcza przestępstw obdarowanego przeciwko darczyńcy lub osobom dla niego bliskim albo rażącego zaniedbywania obowiązków rodzinnych.

Z powyższych względów należało oddalić skargę kasacyjną, jako pozbawioną uzasadnionych podstaw (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art.102 w zw. z art.391 § 1 i art.398²¹ k.p.c., kierując się tymi samymi okolicznościami, które miał na względzie Sąd Apelacyjny, nie obciążając powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

O przyznaniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 2, 4

ust. 1 i § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. 2016 r., poz. 1714).

kc

jw